

L A C C S

MAGAZINE

Amerpoort

COLOFON:

Dit is een uitgave van de expertiselijin EVMB van Amerpoort.

Redactie:

Renate Hilgers, Judith Zomer,
Alexandra van de Grootveen,
Sabine Bleyenga

Fotografie:

Ineke Oostveen

Interviews en teksten:

Bert van der Kruk

Eindredactie en vormgeving:

afdeling Communicatie, Amerpoort

©Amerpoort, 2017

INHOUD:

Voorwoord Jan Andriessen	3
Een brede blik	4
Lichamelijk welzijn	6
Alertheid	8
Contact	10
Antroposofie en EVMB	13
Communicatie	14
Stimulerende tijdsbesteding	16
Weetjes/tips	18
Gedicht Esther de Graaff	20

VOORWOORD

Samen werken aan een goed leven voor mensen met een verstandelijke beperking. Voor mensen met een ernstig meervoudige beperking geeft Amerpoort hieraan vorm vanuit de LACCS-visie.

Het begon allemaal in 2009 toen verschillende begeleiders de post-HBO opleiding 'Ondersteunen van mensen met ernstige meervoudige beperkingen' en gedragsdeskundigen de leergang voor gedragsdeskundigen van deze 'LACCS-opleiding' volgden. Geïnspireerd door wat ze daar leerden, ontstond er een werkgroep LACCS. In 2014 constateerde een organisatie brede werkgroep 'Versterking expertise EVMB' dat de zorgverlening aan EVMB-cliënten binnen Amerpoort al op een hoog niveau lag, maar dat deze nog hoger kon worden. De keuze voor werken vanuit de LACCS-visie werd gemaakt en trainingen zoals de basismodule en verdiepingsmodules ontwikkeld.

Net als alle EVMB-begeleiders volgde ik zelf ook de LACCS-basismodule. Daar werd voor mij weer bevestigd hoe belangrijk het is om allemaal vanuit een gedeelde visie te werken. Het is van belang dat ieder die met deze cliënten werkt dezelfde taal spreekt en zich op hetzelfde richt. Voor "een goed leven" is aandacht op alle vijf aandachtsgebieden van LACCS (Lichamelijk welzijn, Alertheid, Contact, Communicatie en Stimulerende tijdsbesteding) cruciaal.

In deze uitgave vertellen we u graag meer over werken met LACCS en willen wij u inspireren met voorbeelden uit onze praktijk.

Jan Andriessen
Divisiedirecteur

EEN BREDE BLIK

EVMB GOED LEVEN!

Een goed leven voor mensen met EVMB betekent dat het "goed voor elkaar" is op alle 5 verdiepingen.

S = STIMULERENDE TIJDSBESTEDING

C = COMMUNICATIE

C = CONTACT

A = ALERTHEID

L = LICHAAMELIJK WELZIJN

ONTWIKKELINGSFASEN

Wat is de kracht van de LACCS-visie? Medewerkers van Amerpoort die ook in dit boekje aan het woord komen, zijn eensgezind in hun antwoord. "De visie biedt een compleet plaatje, een mooie kapstok voor een goede beschrijving van de cliënt", zegt ergotherapeut Agnes van der Lei. "LACCS beschrijft het totale functioneren van iemand", antwoordt bewegingsagoog Mark Wanschers. "Je kunt de vijf aandachtsgebieden niet los van elkaar zien; ze hebben invloed op elkaar. Het is mooi als alle gebieden met elkaar in balans zijn." En begeleider Judith Zomer: "De kracht is dat je rekening houdt met alle vijf aandachtsgebieden."

De beginletters van die vijf gebieden vormen samen de naam van de visie: Lichamelijk welzijn, Alertheid, Contact, Communicatie en Stimulerende tijdsbesteding. Als het op deze vijf gebieden goed voor elkaar is, kun je spreken van een goed leven. Zeker voor mensen met ernstige beperkingen is het niet eenvoudig zo'n leven te realiseren. Om hen goed te ondersteunen is die brede blik noodzakelijk: je moet dus rekening houden met alle gebieden.

Dat lijkt eenvoudiger dan het is, geeft Judith Zomer toe. “De LACCS-visie is soms moeilijk door z'n eenvoud. Sommige elementen lijken heel erg voor de hand liggend, waardoor je ze ook wel weer eens vergeet. Als we een LACCS-training hebben, denk ik geregeld: ja, maar zo werken we al. Maar vaak doen we het nog op een onbewuste manier. Dat is zeker niet fout. Maar als je bewuster met alle verschillende elementen omgaat, kun je er veel meer uithalen.”

Hoe zorg je ervoor dat het goed voor elkaar is op de vijf LACCS-gebieden? Hiervoor hanteren medewerkers van Amerpoort de zogenoemde LACCS-proef, een meting met behulp van de waarden die horen bij de vijf aandachtsgebieden. In dit boekje staan die waarden afgedrukt bij de verschillende hoofdstukjes. Ook in de jaarlijkse zorgbespreking keren de vijf aandachtsgebieden altijd terug en klinkt steeds de vraag: op welk terrein moeten we misschien nog wat harder aan de slag?

Goed leven

De LACCS-visie is een visie op “een goed leven voor mensen met ernstige meervoudige beperkingen”. Gedragsdeskundigen Karin de Geeter en Kirsten Munsterman ontwikkelden deze visie*. Om het goede leven vorm te kunnen geven, is het noodzakelijk om te weten op welke manier iemand zichzelf en de dingen om zich heen ‘begrijpt’. Welke dingen weet, kan en snapt hij wel en niet? Oftewel: op welk niveau functioneert hij?

Voor mensen met ernstige beperkingen is dat heel moeilijk te bepalen. Ontwikkelingsleeftijden en IQ-cijfers bieden nauwelijks houvast bij deze groep. Daarom bedachten de twee gedragsdeskundigen een andere manier om naar het niveau en belevingswereld te kijken. In dit ‘ontwikkelingsdenken’ gaat het om drie fasen: de sensitiefase, de klikfase en de begrieffase.

In de sensitiefase draait het om het waarnemen van zintuiglijke sensaties. Je voelt, ruikt of hoort iets, zonder dat je daar bepaalde verwachtingen of gedachten bij hebt. Je zit ‘in het moment’, en je ervaart vooral of het prettig is of niet. In de klikfase is er méér dan dat: je verwacht, denkt of weet er gelijktijdig iets bij. Je hoort niet alleen dat harde geluid, maar je weet ook dat het een helikopter is. Je ziet niet alleen de vrijwilliger, maar je verwacht ook dat je nu gaat zwemmen. In deze fase draait het om gewoonten weten hoe dingen gaan.

In de begrieffase komt er nog een dimensie bij. Je weet niet alleen dat je gaat zwemmen met de vrijwilliger, maar ook waarom dat op sommige dagen niet door kan gaan. In deze fase gaat het om het (leren) beredeneren hoe en waarom situaties op een bepaalde manier verlopen. Voor mensen met ernstige verstandelijke beperkingen is dit vaak een brug te ver; zij functioneren meestal in de eerste twee fasen.

* Meer op www.laccsprogramma.nl

LICHAMELIJK WELZIJN

Weerbaarder, krachtiger

Waarom lichamen welzijn zo belangrijk is? Mark Wanschers, bewegingsagoog bij Amerpoort, hoeft niet lang na te denken. “Omdat het de kwaliteit van leven bevordert. En omdat het een positieve bijdrage levert op de andere aandachtsgebieden van de LACCS-visie. Als een cliënt lichamen in orde is, is hij weerbaarder in die andere gebieden, krachtiger. Zonder veel aandacht voor zijn lichamen welzijn, is een cliënt nóg afhankelijker van zijn omgeving. Dat leidt uiteindelijk tot minder geluk.

Cliënten zijn ernstig beperkt, vaak ook op lichamen gebied. Dat maakt het lastig om naar hun bewegingen te kijken zoals je dat bij mensen zonder beperking doet. Je moet erg goed observeren, heel alert zijn op de signalen die je ziet. Volgt een cliënt wat er in de ruimte om zich heen gebeurt, of is hij juist in zichzelf gekeerd? Welke mogelijkheden heeft hij, waar liggen zijn interesses? Dat is voor iedereen verschillend. Vervolgens ga je dingen uitproberen, een beetje knutselen: wat heeft een cliënt nodig, hoe zet je hem in zijn kracht? Dat moet je bijna altijd zoeken in de hele kleine dingen.

Je kan iemand op een bepaalde manier prikkelen door hem iets binnen zijn gezichtsveld te laten grijpen of juist weg te laten duwen. Je kan zijn gehoor prikkelen door iets te laten vallen, waardoor zijn alertheid wordt vergroot en hij makkelijker in beweging komt. Muziek is voor de één een mooi hulpmiddel, voor de ander juist weer niet. Het zal altijd een bewegingsdoel op maat moeten zijn, anders is het nooit succesvol. En omdat de omgeving grote invloed heeft op iemands mogelijkheden, zul je vaak ook die anders

moeten inrichten om verandering te kunnen bewerkstelligen.

Daarnaast is het natuurlijk heel belangrijk dat een cliënt bewegingservaringen opdoet. Dan kun je bijvoorbeeld denken aan schommelen of zachtjes meeveren op een trampoline. Ook zwemmen beïnvloedt mooi de alertheid en de andere gebieden. Daardoor kan iemand zelf invloed hebben op de beweging. Zo zoek je constant naar manieren om de motoriek in stand te houden en misschien zelfs, op een bepaald gebied, te kunnen vergroten.

Soms kan je daarbij de plank mislaan. Bewegen is niet altijd leuk, prikkels opzoeken kan angstig zijn. Maar vanuit die frustratie kan iemand juist ook weer in actie komen. Als een cliënt in de gymzaal heel erg passief is en weinig aan zijn lichaam wil hebben, leg ik weleens hoepels om hem heen. Dat vindt hij vervelend, en vervolgens probeert hij die hoepels van

zich af te krijgen. Zo brengt hem dat uiteindelijk wel in beweging. En achteraf ervaart hij de kick: het is gelukt.

Tijd is vaak een probleem voor begeleiders. Soms is bewegen goed ingebed in het dagprogramma, maar geregeld komt het er minder van. In dat geval zeg ik: probeer bewegingsactiviteiten zoveel mogelijk te combineren met de algemeen dagelijkse handelingen. Blijf niet hangen in de verzorging, maar kijk op welke manier de cliënt zelf nog een bijdrage kan leveren aan de activiteit.

Kijk bijvoorbeeld of je bij het verschonen van een cliënt zijn motoriek kunt oefenen. Eten en drinken zijn voor veel cliënten een strijd, maar ook daar kun je hen invloed laten uitoefenen op hun beweging: zelf een lepel naar de mond brengen of een voorwerp van tafel pakken. Maak er een spel van, door middel van een liedje bijvoorbeeld. En wees misschien wat overdreven trots op de cliënt als het lukt. De beloning zit 'm vooral in een enthousiaste omgeving, het applaus achteraf.”

Waarden voor lichamelijk welzijn

- › Voldoende conditie
- › Goed gevoed
- › Verzorgd
- › Behandeling van gezondheidsproblemen en lichamelijke ongemakken

Mark

WANSCHERS

ALERTHEID

Het juiste midden

“Alertheid, daar begint het toch allemaal mee”, zegt Agnes van der Lei, ergotherapeut bij Amerpoort. “Wil je iets van de wereld om je heen meekrijgen, dan heeft je brein een bepaalde alertheid, arousal, nodig om die informatie ook tot zich te kunnen nemen. Dat is heel basaal. Als je hersenen geen signalen van buitenaf oppikken, gebeurt er van binnen ook niks.

Wil je een cliënt iets leren of laten ervaren, dan moet er sprake zijn van een goede alertheid. Daar moet je als begeleider of therapeut soms goed je best voor doen. Als de alertheid te hoog is, dan is de cliënt slechts aan het overleven; dan zijn er in zijn lijf alleen maar stressreacties aan het werk. Wanneer er sprake is van een bedreigende situatie en er bijvoorbeeld een enge hond op je afkomt, kan zo'n hoge alertheid heel nuttig zijn. Je kunt dan verstarren, vechten of vluchten. Maar als er geen sprake is van een bedreigende situatie, zijn dergelijke reacties helemaal niet functioneel. De te hoge alertheid zorgt er alleen maar voor dat je de signalen uit je omgeving veel spannender beleeft dan nodig is.

Te lage alertheid is ook een probleem: dan merk je nauwelijks op wat er om je heen gebeurt. Als er in de dagbestedingsgroep een lekkere cake gebakken wordt, terwijl jouw alertheid zo laag is dat de signalen je brein niet bereiken, dan mis je dus die hele activiteit. Dat is heel jammer. Ernstiger wordt het als je die lage alertheid hebt terwijl je moet eten of drinken; dan zul je je mond moeten

openen of een lepel of beker moeten pakken. Maar als prikkels niet doorkomen, gebeurt er niks. Het brein merkt namelijk de prikkels niet op die nodig zijn om op om een motorische actie te ondernemen.

Bij mensen met ernstige meervoudige beperkingen is vaak sprake van problemen met de alertheid.

Daardoor zijn ze bijvoorbeeld moeilijk te betrekken bij activiteiten. Of ze vertonen moeilijk verstaanbaar gedrag: ze slaan zichzelf bij het minste of geringste of kleden zich de hele dag uit. Het is in dat geval mijn taak om, samen met het team, te kijken hoe het met iemands alertheid is gesteld gedurende de dag. Waarom zit de één alleen maar in te dutten, of waarom is de ander steeds zo overprikkeld? Hoe zorgen we ervoor dat de alertheid een beetje gemiddeld wordt, conform wat je op dat moment nodig hebt?

Soms ondersteun ik een cliënt door 'diepe druk' te geven. Zo prikkel ik een zintuig in de spieren (de proprioceptie) dat een soort demper van ons lichaam is. Onze cliënten

hebben vaak minimale dempingervaring. Stevig afdrogen bijvoorbeeld of verzwaren met een deken heeft een dempende werking op over-alertheid. En als iemand niet zo alert is: even wakker maken, een rondje draaien, buiten bewegen.

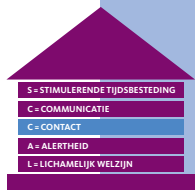
Vaak is het zinvol om de omgeving aan te passen. Daarvoor moet je eerst heel goed observeren. Welke signalen geeft een cliënt af? Als hij gilt, op welke momenten is dat? Kijk dan goed naar de cliënt én naar zijn omgeving. Ik neem daarbij altijd de zintuigen als kapstok: ga voor elk zintuig na wat er op dat moment voor de cliënt gebeurt. Als je denkt een storend element te hebben gevonden, dan kun je proberen dat aan te passen of te elimineren. Zo ga je steeds verder. Het is als het ontrafelen van een knot wol die in de war is: we moeten een beginnetje zien te vinden, een eerste draad, waarna we langzaam kunnen proberen er een mooie bol van te maken. Het is een kwestie van uitproberen. Wat helpt, is voor iedereen anders.”

Waarden voor gereguleerde alertheid

- › 's Nachts slapen, overdag wakker zijn
- › In staat zijn aandacht te richten
- › In staat zijn tot rust te komen c.q. te herstellen
- › Veilig zijn, veilig kunnen voelen

Agnes
VAN DER LEI

CONTACT

‘Uit zijn schulpje’

Tommie is 21 jaar. Hij groeide op in Nieuwegein, op de woonboot van het gezin Kreeftmeijer. Sinds zijn veertiende woont hij bij Amerpoort, eerst op locatie Nieuwenoord in Baarn, tegenwoordig op Vosseveld in Soest. Zijn zussen Lizzy (26) en Rietje (12) bezoeken hem geregeld, de een wat vaker dan de ander. “Mensen denken soms dat Tommie geen contact kan maken, maar dat kan hij echt wel hoor.”

Rietje: “Tommie houdt van buiten zijn, hij is dol op vogeltjes en paarden. Hij luistert graag naar natuurmuziek. Een heel lief en leuk karakter heeft hij. Meestal is hij heel blij als we op bezoek komen, maar hij kan ook sacherijnig en boos zijn. Hij kan helemaal niet praten. Als hij wil praten, gaat-ie gillen of ba-ba-ba geluiden maken. Als je dat geluid nadoet, moet hij hard lachen. Ook bij het woord ‘hatsjie’ moet hij heel hard lachen. Maar als je het te lang doet, gaat hij op z’n hand bijten.”

Lizzy: “Ik vind Tommie een denker en een dromer. Hij is een binnenvetter, hij zit heel erg in zijn eigen wereldje. Hij ziet waarschijnlijk erg wazig is extreem overgevoelig voor geluiden. Als hij een chips zak hoort knisperen of de kraan druppelen, is het mis. Of de wind, een hogedrukspuit, auto’s... Als iemand de straat veegt, moet je hem echt binnenhalen. Dat is de hel voor hem.

Als je Tommie onverwacht aanraakt, doet hij meteen zijn armen in zijn nek, heel krampachtig. Of gaat hij inderdaad op zijn hand bijten, dat is kennelijk een manier om te ontladen. We hebben hem vroeger wel washandjes met klitten-

band erom aangetrokken om dat te voorkomen, maar ja, aan dat klittenband had hij door het geluid ook weer een hekel.”

Knuffel

Rietje: “Ik ga om de week met papa en mama mee naar Tommie. Het eerste wat hij doet, is een knuffel geven. Meestal gaan we naar het bos of de paarden. Of ik ga naast hem liggen op bed, lekker knuffelen. Mama en papa duwt hij weg, maar ik mag naast hem liggen. Ik geef hem vaak eten. Bij anderen eet hij vaak maar een half bakje, bij mij veel meer. Dat komt omdat je met hem moet spelen: de prooi en de leeuw bijvoorbeeld, of vliegtuigje. Kom Tom, nog even één hapje. Dat werkt veel beter, zeker als er ook een pil bij moet.”

Lizzy: “Hij heeft mazzel als jij hem eten geeft; dat is voor hem uit-eten. Zelf heb ik een tijdje bewust afstand genomen, maar nu ga ik weer vaker naar Tommie. Als je naar hem toe komt, beweegt hij zich in zijn rolstoel met zijn bovenlijf naar voren. Dat is zijn manier om contact te maken.

En hij pakt altijd je hand vast, daarmee zoekt hij je: hé, waar ben je nou? Negen van de tien keer moet je hem daarna over zijn hoofd aaien, tot je arm er moe van wordt. Hij bloeit altijd op, je ziet hem denken: hé, je bent er weer. Hij komt uit zijn schulpje.”

Afstand

Lizzy: “Tommie heeft vroeger heel veel in ziekenhuizen gelegen. Dat waren geen opnames van een week, maar soms wel een half jaar. Ik ging altijd mee, dat wilde ik ook. Het was mijn broertje. Thuis heerste best een strak regime, want Tommie werd om acht uur opgehaald en was om vier uur weer thuis. In die tussentijd moest mijn moeder alles doen. Soms was het grote chaos, zeker toen ook Rietje geboren was en ik zelf puber werd en me ging afzetten.

Toen Tommie eerst ging logeren en later uit huis ging wonen, voelde dat voor mij heel prettig. Echt een verademing. Eindelijk een beetje rust. Ik was zelf heel druk: ik wilde musical doen, turnen, tweetalig vwo... En thuis was het ook druk en mocht ik nog geen zak chips opentrekken of de kraan opendraaien. Op een gegeven moment was ik er wel klaar mee. Ik zocht Tommie toen ook niet meer op. Dat is er steeds meer ingeslopen. Ik dacht wel aan hem, maar wilde niet naar hem toe.

Dat kwam ook omdat ik altijd een hekel aan instellingsterreinen heb gehad: zo'n gigantisch terrein waar ze allemaal gehandicapten wegstoppen. Op Nieuwenoord

Rietje, Tommy,
& Lizzy
KREEFTMEIJER

zat Tommie tussen allemaal bejaarden, omdat hij geen prikkels aankan. Ik dacht: wat doe ik hier? En: je hoort hier niet. Nu hij op Vosseveld woont is het anders. Het is open en vriendelijk. Het personeel vind ik heel lief. Het voelt alsof Tommie nu ergens thuis is.”

Dichtbij

Lizzy: “Je kan heel dichtbij Tommie komen, maar niet zo lang. Even spelen, even knuffelen, maar daarna heeft hij weer tijd voor zichzelf nodig. Alleen zijn hand vasthouden en aaien, dat mag heel lang. Hij zoekt ook liever zelf het contact. Je moet hem niet ineens aanraken, want dan schrikt hij.”

Rietje: “En je moet altijd eerst laten zien wat je gaat doen, je moet praten: hé Tom hoe is het, ik ga je een dikke knuffel geven. En dan

geef je hem een knuffel. Anders duwt hij je weg. Net als bij het eten: hij wil eerst weten wat het is. En vervolgens moet je niet zeggen: mond open! Nee, je zegt: Tommie, hier komt een lekker hapje aangevlogen...”

Waarden voor comfortabel contact

- › Geliefd zijn, gekoesterd worden
- › Betekenis hebben voor de ander
- › Aandacht krijgen
- › Nabijheid ervaren

ANTROPOSOFIE EN EVMB

De mens als geheel

De samenhang tussen de vijf aandachtsgebieden sluit nauw aan bij de visie van de antroposofie die op enkele locaties van Amerpoort de basis vormt.

De antroposofie gaat uit van het idee dat de mens een lichamelijk, psychisch en spiritueel wezen is. Deze 'holistische' kijk heeft een positieve uitwerking op mensen met ernstige verstandelijke beperkingen, zo blijkt in de praktijk. Het gaat om aandacht voor de mens als geheel: een mens in contact met andere mensen, iemand met een verleden en een toekomst.

Echt contact

Echt contact is daarbij één van de uitgangspunten. Het is voor cliënten een voorwaarde om zich te kunnen ontplooiën en zich veilig te voelen. Vaak is contact ook hun sterke kant; het is een mogelijkheid om zich te laten zien en te ontwikkelen. Daarom is het van groot belang dat er echt contact tot stand komt is, juist ook op de vele momenten van de dag waarop het om verzorging en voeding draait.

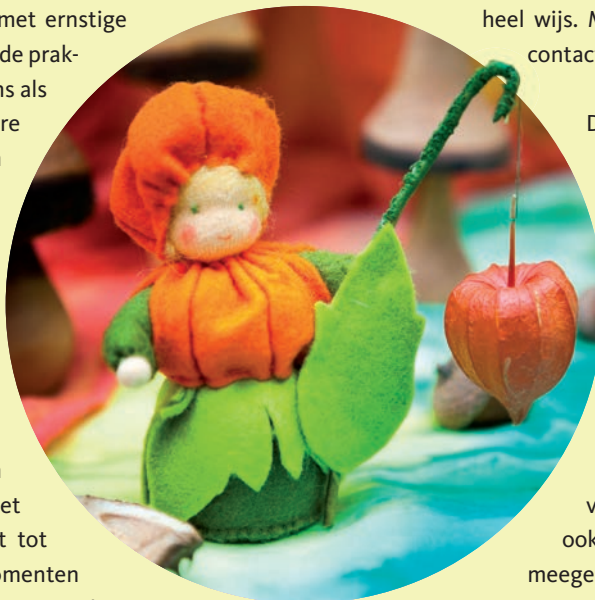
De aandacht voor de gehele mens zie je bijvoorbeeld ook terug bij het bespreken van het persoonlijk plan en het aanbieden van uiteenlopende therapieën. Begeleiders en therapeuten hebben gericht oog voor 'het gezonde deel' van de persoon. Ze proberen dat te stimuleren door bijvoorbeeld kunst aan te bieden of mooie, duurzame materialen te gebruiken. Vanuit het idee: schoonheid is voor de ziel wat voedsel is voor het lichaam.

Meer begrip

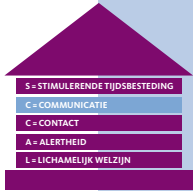
Een ander idee dat steeds meespeelt: het is goed om aandacht te hebben voor wat niet waarneembaar is. Mensen met ernstige meervoudige beperkingen zitten vaak heel complex in elkaar. Maar je ziet niet alles, je weet niet alles. Dus is het goed om ook daarmee rekening te houden. Misschien is de persoon in kwestie met al zijn beperkingen op een bepaald niveau ook wel heel wijs. Misschien kun je een diepere manier contact met hem hebben.

Daarvoor moet je wel goed luisteren, kijken, aanvoelen. Als je je echt inleeft, krijg je meer begrip voor mensen die zoveel minder kunnen en de wereld zo anders beleven. Vaak hebben zij verschillende zintuiglijke beperkingen. De antroposofie heeft extra oog voor iemands behoeften op dit gebied. Denk bijvoorbeeld aan een warm voetbadje met lavendel- of rozenolie: dat voelt heerlijk aan en ruikt lekker, zodat ook anderen in de kamer ervan kunnen meegenieten.

Mensen met ernstige verstandelijke beperkingen hebben vaak moeite om betekenis te geven aan wat er met henzelf of in hun omgeving gebeurt. Begeleiding op antroposofische leest kan hen daarbij helpen. Heel belangrijk zijn bijvoorbeeld de vaste rituelen in de loop van de dag, de week en het jaar. Soms is dat een spreuk bij het begin van de dag of een tafelspreuk aan het begin van de maaltijd. Het kan ook een jaarfeest zijn. Het ritueel en het ritme bieden rust, veiligheid en duidelijkheid. En ze helpen mensen om op gevoelsniveau te ervaren: hé, er gebeurt op dit moment iets bijzonders.

COMMUNICATIE

Op hetzelfde niveau

Communicatie is tweerichtingsverkeer. Dat klinkt eenvoudiger dan het is. Voor mensen met een verstandelijke beperking is dit tweerichtingsverkeer extra ingewikkeld door het verschil in communicatieniveau. “Dat betekent dus dat we ons moeten aanpassen aan hun niveau”, zegt logopediste Noortje Hoeksma. “Alleen dan kunnen we tot geslaagde communicatie komen.”

“**U**it alle mogelijkheden die we hebben om te communiceren, moeten we kiezen welke manier het beste bij onze cliënten past. Wij zijn over het algemeen nogal verbaal ingesteld, maar omdat de meeste cliënten niet praten en ook vaak de gesproken taal niet begrijpen, moeten we andere dingen proberen. Dat kan heel klein zijn, met lichamelijke signalen of bewegingen. Je kunt bepaalde geluidjes maken of ergens naar kijken. Je kunt gebaren maken of voorwerpen, tekeningen of pictogrammen gebruiken. Je kunt een spraakcomputer inzetten. Zo zoek je op dat hele brede terrein naar manieren waarop een cliënt toch kan communiceren.

Als logopediste kom ik meestal in beeld na een vraag van begeleiders of een arts. Ik ga met hen in overleg over de hulpvraag van de cliënt. Vervolgens verzamel ik gegevens. Als er weinig informatie beschikbaar is, kijk ik of iemand testbaar is: kan hij een testsituatie aan en zich daarin handhaven? Zo niet, dan is het vooral een kwestie van observeren. Hoe gedraagt iemand zich in de omgeving, hoe communiceert hij daarmee? En soms nóg belangrijker: hoe communiceert de omgeving met hem? Er is bijvoorbeeld een non verbale test, waarbij je een cliënt laat kijken naar voorwerpen en afbeeldingen. Hoe kijkt hij daarnaar? Wat gaat hij ermee doen? Dat zegt iets over het niveau waarop hij waarneemt. Kan hij bij-

voorbeeld zien dat er sprake is van twee dezelfde afbeeldingen, kan hij bepaalde plaatjes bij elkaar leggen? Zo zoek je naar het communicatieniveau waarmee je de cliënt recht doet: je moet hem niet overschatten, maar ook niet onderschatten. Geen cliënt is wat dat betreft hetzelfde, iedereen communiceert op een eigen manier.

Daarom gaat er ook geregeld wat mis. Niet alle cliënten kunnen pictogrammen begrijpen. Sommige cliënten herkennen misschien wel een pictogram, maar geven daaraan een andere betekenis dan wij. Het communiceren met een foto met een beker erop, kan er inderdaad toe leiden dat een cliënt weet dat hij straks wat gaat drinken. Maar dat werkt vaak alleen maar met die ene foto. Als hij een foto met bijvoorbeeld een fiets ziet, zal hij niet automatisch denken: O, ik ga zo fietsen. Op dat punt loopt het nog weleens spaak en heb ik wat uit te leggen.

Het is belangrijk om heel precies naar dat juiste niveau van communiceren te zoeken.

Onderling contact is een basisbehoefte; mensen kunnen niet zonder communicatie. We leven met elkaar samen, in een omgeving waarin veel gebeurt. Voor mensen die niet veel van hun omgeving begrijpen, is het extra belangrijk om aan te kunnen geven hoe het met hun welbevinden gesteld is. Ook als je niet praat, moet je je kunnen uiten. Je wilt gehoord worden en je begrepen voelen. Op die manier kun je invloed uitoefenen.

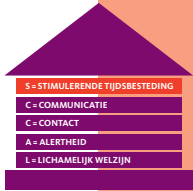
Het is prachtig om te zien waar dat toe leidt. Als een cliënt zich onbegrepen voelt, kan hij zijn ongenoegen uiten door bijvoorbeeld zichzelf te beschadigen of zich agressief te gedragen naar zijn omgeving. Als we eenmaal zo ver zijn dat we weten welk communicatieniveau goed bij hem past, dan verminderen heel vaak die gedragsproblemen. Dan overkomt het hem niet meer allemaal. Hij kan gewoon een voorwerp pakken om aan te geven wat hij wil. Of hij kan met een gebaar aangeven dat hij geen trek heeft of iets anders op z'n brood wil. Het is een heel simpel voorbeeld van invloed hebben, maar o zo belangrijk."

Waarden voor respectvolle communicatie

- › Gehoord worden
- › Begrepen worden
- › Invloed hebben

Noortje
HOEKSMa

STIMULERENDE TIJDSBESTEDING

De kracht van herhaling

“Stimuleren is ook een beetje frustreren”, zegt Judith Zomer, begeleider van cliënten die naar Omnibus (groep Eend 1) komen voor hun dagbesteding. “Bij stimulering ben je cliënten aan het prikkelen om iets te ondernemen. Dan helpt het vaak om ze een beetje te plagen; op een goede manier uiteraard, in goed contact. Wie iets nieuws moet doen, vindt dat altijd een beetje eng. Toch is het belangrijk om juist dan door te gaan: als je het eenmaal doorhebt, wordt het namelijk leuk.

Op die manier maak je de ervaringswereld van cliënten groter. Dat is het doel van stimulerende tijdsbesteding. Uit zichzelf zijn onze cliënten niet echt in staat om nieuwe dingen te onderzoeken; daarvoor hebben ze ons nodig. Met een grotere ervaringswereld krijgen ze ook wat meer grip op de omgeving, meer eigen regie. Door de herhaling van vaste activiteiten kunnen ze dingen leren verwachten. Daardoor wordt de wereld voorspelbaarder en zodoende veilig en vertrouwd.

Om cliënten te stimuleren om samen activiteiten te doen en zo hun wereld groter te maken, zijn er verschillende methodieken:

Bewegen in muziek. Dit is een vaste methodiek, met steeds een zelfde stuk muziek gekoppeld aan een geur, een attribuut en een beweging. Denk aan iets met een bal of een lint bijvoorbeeld. Door steeds dezelfde elementen te gebruiken, stimuleer je cliënten om klikje te maken. Zo kunnen ze ook bepaalde verwachtingen creëren, waardoor de wereld wat voorspelbaarder en minder angstig wordt. Dat is een lastig punt voor veel cliënten. Zij leven in het hier en nu en ordenen hun ervaringen ook hier en nu. Morgen kan de ervaring weer verdwenen zijn. Door een bepaalde handeling

steeds op dezelfde manier te herhalen, kunnen ze daaraan bepaalde verwachtingen ontlenu. En wordt alles wat overzichtelijker.

Kracht van eenvoud. Dit is een methodiek met kaarten waarop de bedoeling van een simpele activiteit beschreven staat. Bijvoorbeeld: spelen met lucht of met elastiek. De eerste kaart is bedoeld om contact te maken met de cliënt, de tweede laat hem kennis maken met het materiaal, de derde biedt hem de mogelijkheid aan te geven wat hijzelf wil doen. Ook hier gaat het om de herhaling en de bijbehorende verwachting: je moet het steeds op dezelfde manier doen. Dat maakt het ook voor de begeleider eenvoudig. Het draait bij deze activiteiten om aandacht, contact, ontspanning, afstemming, plezier, verbondenheid en ruimtelijke oriëntatie.

Bospaadjes. Stel: je loopt door het bos. Je wilt ergens heen, maar ziet nog geen pad. Dan raak je wat geprikkeld. Je hoort vreemde geluiden, je voelt takjes onder je voetzolen, je bent misschien bang dat je in

een kuil trapt. Het voelt allemaal wat vreemd en angstig. Maar loop je er de volgende dag weer, en daarna nog eens, dan creëer je vanzelf een pad en wordt het steeds leuker. En als dat pad niet meer bewandeld wordt, raakt het overwoekerd en verdwijnt het. Met die gedachte in je achterhoofd kun je veel bereiken met cliënten. Zij hebben veel ondersteuning nodig om hun eigen bospaadjes aan te leggen.

Kat-in-het-bakje. Zoiets geldt ook voor dit idee: er zijn twee katten, de ene zit vast in zijn eigen bakje, de andere loopt vrij rond in een grote ruimte en sleept ondertussen de kat-in-het-bakje achter zich aan. Dus: de ene kat wordt voortbewogen, de andere beweegt zelf. Wat gebeurt er nu als je die twee katten de vrijheid geeft? Dan volgt elke kat zijn eigen patroon. De eerste gaat zitten wachten tot er wat gebeurt, de tweede gaat op onderzoek uit. Dat laatste wil je voor cliënten ook. Zij hebben veel stimulans nodig om uit het bakje te komen. Als je hen prikkelt om dingen te ondernemen en te onderzoeken, dan wordt hun belevingswereld stukken groter.”

Waarden voor stimulerende tijds- besteding

- › Betekenisvolle bezigheden
- › Mogen leren
- › Uitgedaagd worden tot meedoen

Judith
ZOMER

VRAGEN?

Wil je meer weten over:

- › Visusproblemen bij EVMB
- › Bewegen, obstipatie en oorontstekingen
- › Uitproberen en het er om doen
- › Kunnen kiezen
- › Wennen en verwend zijn
- › Iets soms wel kunnen en dan weer niet
- › Herkennen en begrijpen

Kijk dan in de community van de expertiselij
EVMB op MijnAmerpoort en in de dialoog.
Daar kun je ook je vragen stellen.

ALTIJD HANDIG:

- › Met een anti-slipmat blijft speelgoed beter staan op tafel of een werkblad. Je kunt dit bijvoorbeeld bij de Action kopen.
- › Bij een kringloopwinkel vind je vaak voor een gunstige prijs speelgoed.
- › Rond de feestdagen vind je veel 'snoezelverlichting' in de kerstshows en na de kerst wordt er vaak flink afgeprijsd.
- › Op internet zijn veel leuke tips te vinden voor mensen die handig zijn om zelf dingen in elkaar te zetten. Kijk eens voor knutselinspiratie op Pinterest, zoek bijvoorbeeld met Engelstalige zoektermen als DIY (do it yourself) en sensory.

Wil jij als begeleider of als ouder je sensitiviteit en responsiviteit verhogen? Doe dan de HiSense app!

Deze app helpt om sensitief en adequaat te reageren op signalen die mensen met een ernstig meervoudige beperking (EVMB) afgeven. Zo begrijp je als ouder, broer, zus of begeleider de cliënt eerder en kun je beter inspelen op wat de cliënt wil. Hierdoor hebben mensen met EVMB minder stress en krijgen zo meer regie over hun eigen leven. *Kijk voor meer informatie op: embinbeeld.nl*

Training en verdieping voor begeleiders

Werk je bij Amerpoort en wil je meer leren over het Ontwikkelingsdenken? Of wil je je kennis van de LACCS-visie verdiepen? Houd iLearn goed in de gaten, regelmatig worden nieuwe trainingen aangeboden.

TIP: INSPIRATIE GEZOCHT

Heb je behoefte aan meer informatie? Wil je meer weten over LACCS of de laatste nieuwtjes volgen? Volg op MijnAmerpoort de community EVMB en je vindt het laatste nieuws in de dialoog. Heb je behoefte aan inspiratie en zou je andere methodieken willen verkennen? In onze community vind je een aparte pagina 'Methodiekenboek EVMB' met daarin per aandachtsgebied diverse methodieken die je in je werk kunt inzetten.

KNUITSEL TIPS

Geurzakjes maken met washandjes en gedroogde kruiden

Wat heb je nodig: washandje, stof om een binnenzak te maken, gedroogde kruiden, drukknoopjes of klittenband, touw, naaimachine.

Maak van een (oud) laken binnenzakjes. Vul deze met gedroogde (keuken)kruiden (bijvoorbeeld rozemarijn, lavendel of tijm) en sluit ze af met een stukje touw. Maak op een washandje een sluiting met drukknoopjes of klittenband. Doe vervolgens de binnenzakjes met kruiden in dit washandje en sluit de washand af. Je kunt zo later de inhoud vervangen en het washandje los wassen.

Leuk om te ruiken maar ook om op te kauwen!

Tip: *In het binnenzakje kun je ook peulvruchten of rijst doen. Zo maak je voelzakjes in plaats van geurzakjes.*

Voelschort maken

Wat heb je nodig: keukenschort, lintjes/elastiek/ringen

Een handig schort waar je allerlei materialen aan kunt bevestigen. Voor verschillende cliënten enorm handig. Denk aan cliënten die materialen snel kwijtraken of die veel rondlopen en graag friemelen

of rolstoel gebonden cliënten die de handen dicht tegen het lichaam houden.

Je kunt het voelschort op verschillende manieren maken. Kies of voor lintjes of elastiek om materiaal aan het keukenschort te bevestigen of maak ringen vast aan het schort.

Boksballonnen met vulling maken

Wat heb je nodig: Boksballon en materiaal om te vullen

Stop rijst, erwten, confetti of een belletje in een boksballon en blaas deze op. Hang de ballon in de ruimte of maak

hem vast aan een rolstoel. Boksballonnen zijn veel sterker dan gewone ballonnen en kunnen dus tegen een stootje!

Mantelzorg

*Natuurlijk zorg
ik graag voor jou
Leun gerust
op mij*

*Al ga ik soms
-een beetje maar-
aan mijzelf
voorbij*

*Ik weet beter
dan wie ook
wat jij precies
bedoelt*

*Het is voor mij
zo waardevol
dat jij je prettig
voelt*

*Al is het soms
een beetje zwaar,
onze band
blijft vast*

*Ik lach
bezorgde blikken weg
Jij bent mij niet
tot last*

*Maar soms
heel soms
die vage angst
dat ik zal moeten
kiezen*

*Want ik wil jou
maar ook mijzelf
liever niet
verliezen*

Esther de Graaff

esthervandaag.wordpress.com

